

Η ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΑΙΤΩΛΟΥ ΣΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ*

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ δεκαπέντε-είκοσι χρόνια ή μνήμη του αγίου Κοσμά του Αιτωλού απλώθηκε παντού. Θά 'λεγα μάλιστα ότι ξανάγινε ο άγιος κοινή γνώμη, όπως όταν έζούσε, στά χρόνια της μεγάλης αιχμαλωσίας του Γένους μας, στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα, κατά την είκοσαετία, περίπου, που έδίδαξε και ύψωσε τό μέγα και άνεπανάληπτο λαοπαιδευτικό του έργο, μεταξύ του 1760 και του 1779, Αυγούστου 24, ήμερομηνία που άγχόνη τελειούται στην άλύτρωτη σήμερα Βόρειο Ήπειρο, πλησίον στο Μπεράτι.

Πράγματι, κατά τό διάστημα αυτό, τό όνομα του αγίου εύρίσκεται σέ όλων τά χείλη (έλπίζω και στίς καρδιές), πολλοί ναοί χτίστηκαν και χτίζονται, μεταξύ των οποίων και ο δικός σας έδώ, πολλά βιβλία γράφτηκαν και πλήθος άρθρων και μελετημάτων. Επίσης συχνές έκδηλώσεις και όμιλίες γίνονται, μέ δυό λόγια πολλή πράγματι δημοσιότητα παρατηρείται για τόν άγιο τά τελευταία 25 χρόνια.

Ύπάρχει όμως και ποίο περιεχόμενο σέ όλ' αυτά; Αυτό είναι, κατά τή γνώμη μου, ένα καιρίο έρώτημα, που ζητεί άπάντηση.

Δέν θέλω —πρός Θεού!— νά άμφισβητήσω τήν άγαθή προαίρεση και τήν πίστη κανενός ή τήν ώφελιμότητα και τήν πνευματι-

---

* Όμιλία που έγινε στο Πνευματικό Κέντρο της Ν. Φιλαδέλφειας 'Αθηνών στίς 5.2.1986. Τήν όργάνωσε ο εκεί Σύλλογος «Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός».

κότητα ακόμα όλων αυτών των εκδηλώσεων, που προαναφέραμε και δεν έχει κανείς, νομίζω, τέτοια εξουσία, τέτοιο δικαίωμα. Θέλω, ωστόσο, να επισημάνω ένα πολύ σημαντικό γεγονός: Ότι η επανεμφάνιση αυτή του αγίου Κοσμά συμπίπτει με μία νέα αιχμαλωσία του Γένους μας πάρα πολύ χειρότερη και από εκείνη ακόμα των Ὁθωμανῶν: Είναι η απομάκρυνσή μας από την αγία μας παράδοση και ο ξευτελισμός θεσμών και αξιών, εκείνων, δηλαδή, που φύλαγαν θερμοπύλες στους αιῶνες της μακραίωνης δουλείας και μᾶς ἔσωσαν, τελικά, από ὀλοσχερή καταστροφή.

Γι' αυτό, φίλοι μου θεωρῶ ότι η μνήμη του Ἁγίου Κοσμά ἀποτελεῖ σήμερα μία πολύ ὀδυνηρή δοκιμασία για ὄλους μας. Καί εἶναι ὀδυνηρότερη ἢ δοκιμασία αὐτή, όταν γνωρίζουμε πόσο βαριά εἶναι ἡ πνευματική κληρονομιά που μᾶς ἄφησε καί τήν ὁποία ἐμεῖς πετάξαμε σάν ἄχρηστο πράμα, στά σκουπίδια μαζί με τόσα ἄλλα πνευματικά ἀγαθά τῶν Πατέρων μας ἐκείνων τοῦ φριχτοῦ πάθους τῆς μεγάλης αιχμαλωσίας, τῆς τουρκοκρατίας, γιατί, μετά τόν ἱερόν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας, τό 1830, που ἰδρύθηκε τό ἐλλαδικό κράτος, τά θεωρήσαμε προϊόντα δουλείας. Ἐνῶ μέ αὐτά ἐλευθερωθήκαμε. Γιατί τό '21 δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπό ἕνας θρίαμβος τῆς ἀγίας μας παράδοσης.

Πιό συγκεκριμένα καί πιό σαφή, λοιπόν, προκύπτουν τώρα τά ἐρωτήματα: πόσο ἔχουμε ἐμβαθύνει στό ἔργο του; Καί προπαντός πόσοι ἀπό μᾶς, ἀπό ὄλους τούς ὀρθόδοξους Ἕλληνες, βιώνουμε αὐτό τό ἔργο, αὐτή τήν πνευματική κληρονομιά τοῦ αγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ; Γιατί ὁ ἅγιος Κοσμάς δέν χάθηκε μαζί με τήν ἐποχή του. Τό ἔργο του, δηλαδή, δέν τελειώνει στήν ἀγχόνη, ἀλλά τελειώνεται κι αὐτό μαζί του, περνάει στήν αἰωνιότητα. Πρίν ἀπ' ὅλα ὅμως εἶναι Κανόνας Πίστεως καί Κανόνας Βίου για τό Γένος μας, τό ὁποῖο δέν εἶχε σκοπό νά διαφυλάξει ἀπό τά κακά τῆς αιχμαλωσίας μόνο, ἀλλά καί στό μέλλον, που δέν θά ἦταν, φυσικά, κοντά του νά τό νοθευτεῖ, νά τό διδάσκει καί νά τό προστατεύει. Ὁ ἅγιος Κοσμάς, λοιπόν, δέν εἶναι μόνο μνήμη, που μᾶς καλεῖ σέ ἐόρτιες ἐκδηλώσεις καί φιλότιμες ἀγαθοεργίες, ἀλλά προπαντός ὁ προφήτης τοῦ Γένους, που μέ τήν ἐλεγκτική βροντερή του φωνή μᾶς καλεῖ καί σήμερα νά ἐγκαταλείψουμε τήν λατρεία τοῦ Βάαλ, τοῦ χρυσοῦ μόσχου τῆς εὐδαιμονικῆς ὑπνηλίας καί νά ταπώσουμε τ' αὐτιά μας στους πρᾶματευτάδες τοῦ ἰδεολογικοῦ λαθρεμπορίου, που τόσο ἐπλήθυναν στόν καιρό μας. Μέ μία λέξη ποτέ δέν ἦταν τόσο ἐπίκαιρος ὁ ἅγιος Κοσμάς, ὅσο στά χρόνια μας καί ποτέ τό

ἔθνος δέν εἶχε τόση ἀνάγκη τήν παρουσία του ὅσο στήν ἐποχή μας.

Ἐπο τήν ἐννοια, λοιπόν, αὐτή τό ἔργο που συντελεῖται για τήν ἀναβίωση τῆς μνήμης του, ἅγιο καί εὐλογημένο νά 'ναι. Καί θέλω νά πιστεύω, ὅτι δέν θά ἐκφυλισθεῖ σέ ἐόρτιον καπνό, που θά τόν σκορπίσει ἢ πρώτη πνοή τοῦ ἀνέμου. Τί ἐννοῶ μ' αὐτό θά μᾶς τό πεῖ ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Κοσμάς:

«Τοῦτο σᾶς λέγω καί σᾶς παραγγέλλω, κᾶν ὁ οὐρανός κατεβῆ κάτω, κᾶν ἡ γῆ ἀνεβῆ ἐπάνω, κᾶν ὅλος ὁ κόσμος νά χαλάση, καθῶς μέλλει νά χαλάση, σήμερα, αὔριον, νά μή σᾶς μέλλει, τί ἔχει νά κάμη ὁ Θεός. Τό κορμί σας ἄς τό καύσουν, ἄς τό τηγανίσουν, τά πράγματά σας ἄς τά πάρουν, μή σᾶς μέλλει. Δώσατέ τα· δέν εἶναι ἰδικά σας. Ψυχὴ καί Χριστός σᾶς χρειάζονται. Αὐτά τά δύο ὅλος ὁ κόσμος νά πέση δέν ἔμπορεῖ νά σᾶς τά πάρη, ἐκτός καί τά δώσετε μέ τό θέλημά σας. Αὐτά τά δύο νά τά φυλάττετε, νά μή τά χάσετε».

Τά λόγια αὐτά ἀποτελοῦν τή πεμπουσία τῶν Διδαχῶν τοῦ αγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ καί τόν καταστατικό χάρτη, που ὤφειλε τό Γένος μας ἀπαρέκκλιτα ν' ἀκολουθεῖ, ὄχι μόνο στους σκληρούς καί ἀνελέητους χρόνους τῆς δουλείας, ἀλλά πάντοτε. Τόν ἀκολουθεῖ ὁμως; Ἄν, δηλαδή ἔμπαινε ξαφνικά ὁ Ἅγιος Κοσμάς σέ τούτη τήν αἴθουσα —καί οἱ ἅγιοι, τό ξέρετε, τήν ἔχουνε αὐτή τή Χάρη— καί μᾶς ἀντίκρυζε μέ κείνο τό διαπεραστικό, τό σουβλερό καί λαμπερό του βλέμμα, στέκονταν ἐδῶ ἐπάνω, κοντακιανός ὅπως ἦταν, τί θά εἶχανε νά τοῦ ποῦμε; Τί θά εἶχανε νά τοῦ εἰποῦν ἀρχές καί ἐξουσίες πάσης ἐποχῆς καί προελεύσεως;

Νάτος, λοιπόν, ὁ ἅγιος Κοσμάς! Νάτος, τόν βλέπω ἐκεῖ στήν εἴσοδο καί τόν ἀκούω νά μου λέει μέ ὑψωμένη τήν πατερίτσα του: «Σταμάτα, σταμάτα πιά καλαμαρᾶ τά λόγια. Σταμάτα τίς κουβέντες. Πάνω ἀπό 2 αἰῶνες τώρα ἀπό τούς χρόνους ἐκείνους τῆς αιχμαλωσίας καί κάπου 1^{1/2} αἰῶνα ἀπό τότε που λέτε, ὅτι εἴσατε ἐλεύθεροι, ὄλο λόγια, λόγια, λόγια καί προδοσίες. Φύγατε τή δουλεία τῶν Ἀγαρηνῶν, τῶν Τούρκων καί πέσατε στή δική σας. Φύγατε τή σαρκική καί πέσατε στήν πνευματική. Γιατί πουλήσατε τή ψυχὴ σας στό διάβολο. Γιατί πουλήσατε τόν ἴδιο τό Χριστό. Ὅλα τά δώσατε, τά πουλήσατε μέ τό θέλημά σας. Χωρίς ἀντίσταση. Μέ τήν ἐθελόδουλη ξενομανία σας καί τήν εὐδαιμονική σας ἀποχαύνωση καταντήσατε ἔθνος πιθήκων. Ψυχὴ καί Χριστός σᾶς χρειάζονται».

Αυτά, φίλοι μου, μου εἶπε ὁ ἅγιος Κοσμάς. Καί φυσικά σάν ἅγιος πού εἶναι, σάν ἅγιος Κοσμάς, ἔχει δίκιο. Γιατί τό ἔθνος μας ἔπαθε ὄ,τι ἔπαθε καί παθαίνει ὄ,τι παθαίνει ἐπειδή ἀκριβῶς ἐπρόδωσε τήν ἀγία του παράδοση καί τήν προδίνει καθημερινά. Περιφρόνησε καί περιφρονεῖ τούς πατέρες του, ἐκείνους πού τό ἐστήριξαν στούς χρόνους τῆς αἰχμαλωσίας καί τό ἀνέβασαν ὡς τόν ξβδομο οὐρανό τό 1821. Ἐπρόδωσε καί προδίνει τήν Βόρειο Ἡπειρο, τούς 400.000 ἀλύτρωτους ἀδελφούς μας, ὅπου μαρτύρησε ὁ ἅγιος Κοσμάς. Καί σήμερα ἐκεῖ δέν ὑπάρχουν ἑλληνικά σχολεῖα, δέν ὑπάρχουν ἐκκλησίες, ἀλειτούργητοι καί ἄψαλτοι πεθαίνουν οἱ ἀδελφοί μας, στά στρατόπεδα συγκεντρώσεως καί στά μπουντρούμα τῆς κομμουνιστικῆς ὀλιγαρχίας. «Ψυχή καί Χριστός σᾶς χρειάζονται».

Εἶναι ὁ θεόθεν, λόγος τοῦ Γένους. Ἡ αὐθεντικότερη, ἡ τέλεια ἔκφραση καί ἀντίληψη τῆς κοινοβιακῆς καί ἀσκητικῆς παράδοσης τῆς «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς». Κανόνας Πίστεως καί Κανόνας Βίου. Ὅ,τι μᾶς ξεχωρίζει καί μᾶς δίνει τήν ἰδιαιτερότητα, τήν προσωπικότητα καί τό ὕφος τό ἑλληνικό, τό δικό μας, τῆς γῆς μας, τοῦ οὐρανοῦ μας, τῆς θάλασσάς μας. Ὅ,τι μᾶς ἀνεβάζει στό Σταυρό, γιά νά κατεβούμε στόν Ἄδη καί ν' ἀναστηθοῦμε μετά καί ν' ἀναστηθεῖ μαζί μας ὅλη ἡ φύση, ὅλος ὁ κόσμος. Γιατί πίσω ἀπό τίς πέντε αὐτές λέξεις ὑψώνεται, φίλοι μου, ὁ Σταυρός. Καί ὁ Σταυρός γιά τόν ἅγιο τῶν Σκλάβων, τόν ἅγιο Κοσμά δέν ἦταν ἕνα ψυχρό σύμβολο, πού τό προβάλλουμε καί τό περιφέρουμε γιά τούς ἄλλους, ἀλλά πρῶτα γιά τόν ἑαυτό μας. Εἶναι, δηλαδή, πρῶτα βίωμα γιά μᾶς καί μετά γιά τούς ἄλλους. Αὐτό τό νόημα εἶχε ὁ Σταυρός, πού πάντοτε ἔφερε μαζί του ὁ ἅγιος καί τόν ἔστηνε ὅπου μιλοῦσε κι αὐτός ὄρθιος μπροστά του ἐδίδασκε τό λαό. Ἦταν σάν νά ἔλεγε στούς ἐχθρούς τῆς πίστεώς μας καί τοῦ Γένους μας —καί ὅποιος εἶναι ἐχθρός τῆς πίστεώς μας εἶναι καί τοῦ Γένους μας— ὄ,τι νά, ἐδῶ εἶναι δέν ἔχετε παρά νά μέ συλλάβετε καί νά μέ σταυρώσετε. Γιατί ὅλοι οἱ Μάρτυρες τῆς Ἐκκλησία μας ἦταν μιμητές Χριστοῦ, τοῦ ἐκουσίου Πάθους. Οἱ Νεομάρτυρες εἰδικότερα, πού εἶναι πιό κοντά μας καί κυρίως στά χρόνια τῆς μεγάλης αἰχμαλωσίας τοῦ Γένους, τῆς τουρκοκρατίας, δέν προσπαθοῦσαν, στίς κρίσιμες ὥρες, νά διαφύγουν στό ἐξωτερικό καί νά γυρίσουν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἤρωες, ἀλλά παρέμεναν συναθλητές καί προστάτες τοῦ χειμαζόμενου ποιμνίου. Αὐτό ἔκαμε καί ὁ ἅγιος Κοσμάς, ὁ ὁποῖος, ὅποια ὦρα ἤθελε, μπορούσε νά διαφύγει καί νά σωθεῖ.

Ἄλλα τότε δέν θά ἦταν ὁ καλός ποιμήν. Ἄλλα θά ἔλεγε καί ἄλλα θά ἔκανε, ὅπως τόσοι καί τόσοι ἄλλοι καί τότε καί τώρα καί πάντοτε. Δέν θά τόν ὕψωνε ὁ λαός ὡς τήν ἀγιότητα. Δέν θά ἦταν ὁ ἅγιος Κοσμάς, ἀλλά ἕνας πολιτικάντης, ψεύτης, προδότης. Ὁ ἅγιος Κοσμάς ὅμως, πού ἐβίωνε, πού ἐξοῦσε τό Εὐαγγέλιο καί τήν παράδοση τῆς ἐκκλησίας καί τῆς Ρωμιουσίνης, ἀγγόνη τελειοῦται ἐκεῖ πάνω στήν ἀλύτρωτη Βόρειο Ἡπειρο, 1779, Αὐγούστου 24, μετά ἀπό 19 χρόνους περιοδεῖες ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη ὡς τήν Βόρειο Ἡπειρο τήν ἀλύτρωτη, πού τότε ἦταν ἐνιαία μέ τήν σημερινή ἐλευθερή, τό ἑλληνικότατο Μοναστήρι, πού τώρα βρίσκεται ὑπό τήν κατοχή τῆς Σερβίας, ὡς τά Ἐπτάνησα, πού ἦταν Φραγκοκρατούμενα καί τά νησιά τοῦ Αἰγαίου καί ὀλόκληρο σχεδόν τόν σημερινό ἑλλαδικό χῶρο.

Γιά τό ἔργο του καί τήν ἐπιρροή του στό λαό, ὄχι μόνο στούς Ἕλληνας καί τούς ἄλλους χριστιανούς, ἀλλά καί σ' αὐτούς τούς Μωαμεθανούς, μᾶς μιλάει, ὅπως ξέρουμε ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Κοσμάς στήν γνωστή του ἐπιστολή πρὸς τόν ἀδελφό του Χρῦσανθο, Σχολάρχη τότε στήν Νάξο, μέ ἡμερομηνία 2 Μαρτίου 1779, δηλαδή, μόλις ἕξι μῆνες πρὶν ἀπό τό Μαρτύριό του. Θά διαβάσω ἀπόσπασμά της γιά ὅσους δέν τήν γνωρίζουν:

«...Τά κατ' ἐμέ καί περί ἐμέ φαίνονται πολλά καί ἀπίστευτα εἰς τοὺς πολλοὺς καί μήτε ἐγὼ δύναμαι νά τά καταλάβω. Τόσον δέ μόνον λέγω σοι, διὰ νά δοξάσης τόν Κύριον καί νά χαρῆς, ὅτι γίνεται ἀρκετὴ μετάνοια εἰς τοὺς ἀδελφούς. Ἔως τριάκοντα ἐπαρχίας περιῆλθον, δέκα σχολεῖα Ἑλληνικά ἐποίησα, διακόσια διὰ τά κοινὰ γράμματα. Δέκα χιλιάδες χριστιανοὶ μέ ἀγαπῶσι καί ἕνας μέ μισεῖ. Χίλιοι Τοῦρκοι μέ ἀγαπῶσι καί ἕνας ὄχι τόσον. Χιλιάδες Ἑβραῖοι θέλουν τόν θάνατόν μου καί ἕνας ὄχι...». Ἄλλα ἄς ἐπιστρέψουμε στό θέμα μας.

Τό ἔθνος, λοιπόν, τό ἔθνος μας πρέπει νά ἐπιχειρήσει κατάδωση στήν ἀγία του παράδοση, νά ἀναβαπτισθεῖ στό πνεῦμα τοῦ Σταυροῦ τοῦ ἁγίου Κοσμά, νά ξαναγίνει ἐραστής τοῦ ἐκουσίου Πάθους καί ἐπομένως Καλός Ποιμήν, κατὰ τήν εὐαγγελικὴν ἔννοια, τῶν παραδόσεών του, τῆς ἱστορίας του, τῆς πνευματικῆς κληρονομιάς, πού ἐξανθρώπισε, ἐξευγένισε ὅλον τόν κόσμο καί ὅλος ὁ κόσμος μᾶς κάνει τώρα τόν δάσκαλο, ἐπειδή ἐμεῖς μέ τήν ἐθελόδουλη ξενομανία μας καί τήν εὐδαιμονική μας ἀναισχυντία καί ἀποχαύνωση συμπεριφερόμαστε ὡς ὑπηρετές καί αὐλόδουλοι μέσα στά παλάτια καί τά πλοῦτια τά δικά μας. Γιατί ὁ Ἕλληνας εἶναι πάν-

τοτε πνευματικῶς αὐτάρκης, ὅταν γνωρίζει τὴν παράδοσή του, τὸν ἀρίφνητο πνευματικό του πλοῦτο, τὴν ἑλληνορθόδοξη κληρονομιά του, τοὺς Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τὴν κοινωνική τους διδασκαλία, τὴν ὁποία λεηλάτησαν, κατασπάραξαν, στραγγάλισαν καὶ ἐπρόδωσαν οἱ πατρῶνες τοῦ ἰδεολογικοῦ λαθρεμπορίου, πού θρέφουν δεκαετίες τώρα τὸ λαό μας μέ ἄχυρα κατεψυγμένα.

Θά ἐπιχειρήσω σύντομη ἀναφορά στοῦ θέμα τῆς Παιδείας καί μ' αὐτή θά τελειώσω. Ἐπειδὴ τὰ τελευταῖα χρόνια γίνεται τόσος θόρυβος γιὰ τὸ κεντρικό αὐτὸ θέμα τοῦ ἔθνους μας καὶ τὸ ἔργο τοῦ Πατροκοσμᾶ στοῦ τομέα τῆς παιδείας καὶ τῆς πνευματικῆς ἀναγέννησης τοῦ Γένους ἀγγίζει τὰ ὅρια τοῦ θαύματος, εἶναι σκόπιμο νά δοῦμε γιὰ ποιά Παιδεία φωνάζουμε ἐμεῖς καὶ γιὰ ποιά Παιδεία ἀγωνίστηκε ὁ μεγαλύτερος λαοπαιδευτὴς τῶν τελευταίων αἰώνων, ὁ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός.

Πρέπει, κατ' ἀρχήν, νά ἐξηγήσουμε, ὅτι ὁ ἅγιος Κοσμάς στὸν ἀγῶνα του νά φωτίσει σωστά καὶ ἑλληνικά τὸ ὑπόδουλο Γένος εἶχε ν' ἀντιμετωπίσει ἕναν τρομαχτικό ἐχθρό, πού καὶ σήμερα τὸν ἔχουμε ἀπέναντί μας θρασύ καὶ ἀποθηριωμένο, ὅπως καὶ τότε. Εἶναι ὁ Γραικυλισμός, οἱ Γραικύλοι, ἡ ἐθελόδουλη ξενομανία καὶ ἡ εὐδαιμονική ἀναισχυντία, πού τόσες φορές ἀναφέραμε. Εἶναι οἱ προδότες, οἱ παραχαράκτες καὶ στραγγαλιστές τῆς φυλετικῆς μας ταυτότητας καὶ συνειδήσεως, οἱ βρώμικοι διαστροφεῖς τῆς γλώσσας μας, ξενόδουλα ὄργανα μιᾶς γνωστῆς ἱστορίας ἀφελληνισμοῦ ἐν ὀνόματι ἐνός ψευτοπροοδευτισμοῦ καὶ ψευτοδιαφωτισμοῦ. Αὐτοὶ εἶναι οἱ Γραικύλοι. Πού καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ Κοσμᾶ, τὸ δεύτερο μισό τοῦ 18ου αἰῶνα καὶ μετὰ τὴν ἐπανάσταση, καὶ τὴν Βασιλοκρατία, ἀλλὰ καὶ ὡς τίς μέρες μας, ὑπὸ διάφορα προσώπεια κάθε φορά καὶ ὑπὸ τοὺς τυμπανισμούς πάντοτε ξένων ἡχείων ἐπιδιώκουν τὸν πνευματικό καὶ θρησκευτικό ἀποχρωματισμό τοῦ ἔθνους μας, δηλαδή τὸ ξεπούλημα τῆς πατρογονικῆς πίστεώς μας τῆς ὀρθόδοξης καὶ τὴν πνευματικὴ μας ὑποδούλωση.

Τὰ προβλήματα, λοιπόν, ὑπῆρχαν ἀπὸ τότε καὶ δέν εἶναι νέα. Ὑπάρχει ὁμοίως τὸ νέο τώρα ὅτι ὁ κίνδυνος εἶναι ἐγγύς. Ὅτι ἐφτάσαμε στοῦ ἀπροχώρητο. Πραγματικά στοῦ χεῖλος τοῦ γκρεμοῦ. Ὅτι δέν δουλεύουν πιά οἱ ἀνασταλτικὲς δυνάμεις, πού μιὰ φορά ἐξουδετέρωναν τοὺς κινδύνους, πού ἀπειλοῦσαν θεσμούς καὶ ἀρχές. Χαλάρῳσαν. Παράλυσαν. Γι' αὐτὸ κινδυνεύουμε τώρα.

Καὶ ἔρχομαι στοῦ θέμα τῆς Παιδείας. Θά σᾶς διαβάσω πρῶτα τί

ἀναφέρει ὁ ἅγιος Κοσμάς στὶς διδαχές του:

«Ἐχετε σχολεῖον ἐδῶ εἰς τὴν χώραν σας νά διαβάζουν τὰ παιδιά; — Δέν ἔχουμε ἅγιε τοῦ Θεοῦ. — Νά μαζευθῆτε ὅλοι νά κάμετε ἕνα σχολεῖον καλόν, νά βάλετε καὶ ἐπιτρόπους νά τὸ κυβερνοῦν, νά βάνουν διδάσκαλον νά μανθάνουν ὅλα τὰ παιδιά γράμματα, πλούσια καὶ φτωχά. Διότι ἀπὸ τὸ σχολεῖον μανθάνομεν τί εἶναι Θεός, τί εἶναι Ἁγία Τριάς, τί εἶναι Ἄγγελοι, δαίμονες, παράδεισος, κόλασις, ἀρετὴ, κακία· τί εἶναι ψυχὴ, σῶμα. Διότι τὸ σχολεῖον ἀνοίγει τὸ μοναστήριον. Ἄν δέν ἦτο σχολεῖον, πού ἤθελα μάθει ἐγὼ νά σᾶς διδάσκω;».

«Καὶ ἂν δέν ἐμάθετε οἱ πατέρες, νά σπουδάσετε τὰ παιδιά σας, νά μανθάνουν τὰ ἑλληνικά, διότι καὶ ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Καὶ ἂν δέν σπουδάσης τὰ ἑλληνικά, ἀδελφέ μου, δέν ἔμπορεῖς νά καταλάβης ἐκεῖνα ὁπού ὁμολογεῖ ἡ Ἐκκλησία μας. Καλύτερον, ἀδελφέ μου, νά ἔχης ἑλληνικόν σχολεῖον εἰς τὴν χώραν σου, παρά νά ἔχης βρύσες καὶ ποτάμια· καὶ ὡσάν μάθης τὸ παιδί σου γράμματα, τότε λέγεται ἄνθρωπος. Τὸ σχολεῖον ἀνοίγει ἐκκλησίας· τὸ σχολεῖον ἀνοίγει τὰ μοναστήρια».

«Τὴν ἀγάπην, ἐπειδὴ δέν τὴν ἤξεύρετε, πρέπει, παιδιά μου, νά στερεώνετε σχολεῖα διὰ πάντα εἰς τὰ σχολεῖα γυμνάζονται οἱ ἄνθρωποι καὶ ἤξεύρουν καὶ μανθάνουν τὸ τί ἐστὶ Θεός, τὸ τί εἶναι οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι, τί εἶναι οἱ καταραμένοι δαίμονες καὶ τὸ τί εἶναι ἡ ἀρετὴ τῶν δικαίων. Τὸ σχολεῖον φωτίζει τοὺς ἄνθρώπους. Ἄνοίγουν τὰ ὀμμάτια τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν νά μανθάνουν τὰ μυστήρια».

«Καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νά στερεώνετε σχολεῖα ἑλληνικά, νά φωτίζονται οἱ ἄνθρωποι διότι διαβάζοντας τὰ ἑλληνικά τὰ ἡῦρα ὁπού λαμπρύνουν καὶ φωτίζουν τὸν νοῦν τοῦ μαθητοῦ ἀνθρώπου. Καθὼς φωτίζει ὁ ἥλιος τὴν γῆν, ὅταν εἶναι ξαστεριά, καὶ βλέπουν τὰ μάτια μακρὰ, ἔτσι βλέπει καὶ ὁ νοῦς τὰ μέλλοντα· ἀπεικάζουν ὅλα τὰ καλά καὶ τὰ κακά, φυλάγονται ἀπὸ κάθε λογῆς κακόν καὶ ἁμαρτίαν· διὰ τὸ σχολεῖον ἀνοίγει τὴν ἐκκλησίαν, μανθάνομεν τί εἶναι Θεός, τί εἶναι Ἁγία Τριάς, τί εἶναι ὁ ἄγγελος, τί εἶναι ἡ ἀρετὴ, τί εἶναι οἱ δαίμονες, τί εἶναι ἡ κόλασις. Τὰ πάντα ἀπὸ τὸ σχολεῖο τὰ μανθάνομεν».

Ἄλλὰ καὶ στὶς ἐπιστολές του ὁ ἅγιος τῶν σκλάβων μιλάει γιὰ τὴν ἴδρυση καὶ συντήρηση σχολείων. Καὶ μιλάει, ἐπίσης, πρῶτος αὐτός στὴν ἱστορία τῆς ἐκπαιδεύσεως γιὰ δωρεάν παιδεία, τὴν ὁποία καὶ ἐφάρμοσε στὰ σχολεῖα πού ἴδρυσε. «...νά διαβάζουν τὰ

παιδιά σας χωρίς πληρωμή...», γράφει. Ἐκείνη ἀποσπάσματα πού διαβάσαμε προκύπτει σαφῶς, ὅτι ἡ παιδεία τοῦ ἁγίου Κοσμά εἶναι χριστοκεντρική, ἀποβλέπει, κυρίως, νά φτιάξει ἀνθρώπους καί ὄχι δούλους μιᾶς ἀποθηριωμένης παραγωγῆς, πού κατεβάζει τόν ἄνθρωπο στό ἐπίπεδο τοῦ καλοθρεμμένου ζώου μέ κολάρο.

Ἡ παιδεία τοῦ ἁγίου Κοσμά ἀρνεῖται νά ὑποταχθεῖ σέ παραγωγικές διαδικασίες. Δέν ὑπηρετεῖ τήν παραγωγή. Ὑπηρετεῖ τόν ἄνθρωπο, πού τόν βοηθάει νά ξαναγίνει εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Οἱ στόχοι, λοιπόν, τοῦ Πατροκοσμά δέν εἶναι παραγωγικοί, ἀλλά πνευματικοί.

Τό ἑλλαδικό κράτος ὅμως ἀγνόησε τήν ἑλληνική αὐτή παράδοση καί ἀντίληψη γιά τήν παιδεία τοῦ ἔθνους καί ἀκολούθησε ἀλλότριους, ξένους δρόμους, ξένα πρότυπα, ὑπηρετεῖ ξένους στόχους καί ἐπιδιώξεις. Ἀποκλειστικός σκοπός του εἶναι νά διαπλάσει τόν οἰκονομικό ἄνθρωπο, πού μοναδική ἀπασχόλησή του εἶναι νά παράγει, νά καταναλώνει καί νά ἀφοδεύει. Ὅλα τά ἑλληνικά πολιτικά κόμματα ἀπό τή μιᾶ ἄκρη ὡς τήν ἄλλη, στό μόνο πού διαφωνοῦν εἶναι στόν τρόπο πού ἐπιδιώκουν νά μᾶς χορτάσουν, πῶς, δηλαδή, μέ ποιό κοινωνικοοικονομικό σύστημα θά γιομίσουν τά στομάχια μας. Κάθε ἄλλη διαφωνία εἶναι φαινομενική, χωρίς σημασία. Γιατί ὅλα ἀνεξαιρέτως τά ἑλληνικά πολιτικά κόμματα βρίσκονται σέ πλήρη διάσταση, σέ συνεχή ἐμπόλεμη κατάσταση μέ τήν ἑλληνική παράδοση, τό ἑλληνικό ἦθος, τήν μυστική πνευματική θεωρία, πού διαποτίζει ὡς τά ἀκρότατα μύχια του τόν κορμό τοῦ ἔθνους. Αὐτός εἶναι ἐπίσης ὁ στόχος καί ἡ ἐπιδίωξη ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν συστημάτων, πού κυβερνᾶνε σήμερα τόν κόσμο.

Πῶς, λοιπόν, φίλοι μου, νά πάει καλά ἡ παιδεία; Πῶς νά πάει μπροστά τό ἔθνος; Καί πῶς ν' ἀνασάνει κάποτε, ἔστω, αὐτός ὁ κριματισμένος τόπος;

Ἡ παιδεία μας εἶναι μέν ἑλληνόφωνη, δέν εἶναι ὅμως ἑλληνική, ὅπως μᾶς παραγγέλνει στίς διδαχές του ὁ ἅγιος Κοσμάς. Καί δέν μπορεῖ ποτέ νά εἶναι ἑλληνική μιᾶ παιδεία ἀποχρωματισμένη θρησκευτικά. Τουλάχιστον κατά τήν ἀντίληψη τοῦ ἁγίου Κοσμά. Γιατί, ὅπως ἀκούσαμε ἡ δική του παιδεία, ἡ ἑλληνική παιδεία, ὁδηγεῖ στήν Ἐκκλησία, στή θέωση, στήν πνευματική τελείωση. Καί ΜΟΝΟ μέ μιᾶ τέτοια παιδεία θά ἐπιβιώσουμε στήν ἐνωμένη Εὐρώπη. Κι ὄχι μόνο θά ἐπιβιώσουμε, ἀλλά καί θά μποροῦμε βέβαια νά ἐλπίζουμε σέ μιᾶ νέα ἀναγέννηση γιά νά ξαναγίνουμε ἡ πνευματική πρωτοπορία στόν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου νά ξαναβρεῖ

τόν χαμένο ἑαυτό του στό ἐφηβεῖο τῶν μεγάλων ἀξιών, πού δικαιώνουν τήν ὑπαρξί του. Διαφορετικά, φίλοι μου, θά συντριβοῦμε ὑπό τήν πίεση γιγάντων γιά νά μεταβληθοῦμε σέ ὑπηρετές μιᾶς εὐημεροῦσης Εὐρώπης. Καί ποτέ δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε, ὅτι οἱ χωματερές λειτουργοῦν συχνά στήν ἱστορία καί γιά τά ἔθνη.